

Kolluk Uygulamalarında Suç Mağdurunun Korunması^(*)

Protection of Crime Victim in Law Enforcement

Dr. Enver KAŞLI^(**)

Öz

Suç oluşturan fiiller, suç failleri tarafından suç mağdurlarının zararına işlenmektedir. Ceza hukukunun kamusal niteliği gereği suç şüphesi altındakileri yargılama ve cezalandırma süreçleri devlet tarafından yürütülmektedir. Kamu gücü karşısında şüpheli ve sanıklara verilen usuli güvencelerin artması, suç mağdurunun geri planda kalmasına neden olmuştur. Mağdurun rolü, suçu ihbar ve tanıklıkla sınırlı kalmıştır. 1970'li yıllardan itibaren birçok ülkede mağdurun korunmasına yönelik adımlar atılmıştır. Türkiye'de de mağdur hakları gelişmektedir. Ceza adaleti sistemi içinde mağdurun korunmasını hedefleyen düzenlemeler, hukuk düzeninin herkese suç işlenmeden önce sağladığı korumadan farklı olarak suç işlendikten sonra uygulanmakta ve mağdura öncelik vermektedir. Bu çalışmanın amacı, ülkemizde suç sonrası süreçte mağdurla ilk temasa geçen kolluğu ilgilendiren uygulamaları incelemektedir. Mağduru koruyan uygulamalar; farklı kanunlarda yer alan hükümler doğrultusunda çocuk mağdurlar, yabancı mağdurlar, aile içi şiddet, terör, insan ticareti mağdurları gibi mağdur gruplarına göre değişmektedir. Sonuç olarak kolluk tarafından mağdurun korunması amacıyla resen uygulanabilen tedbirlerin ağırlıklı olarak ikincil mağduriyetleri önlemeye ve mağdurun güvenliğini sağlamaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Mağdur, Suç Mağduru, Mağdur Hakları, Kolluk, Polis, Jandarma, İkincil Mağduriyet.

Abstract

Perpetrators commit crimes to the detriment of crime victims. Due to public nature of criminal law, processes of judging and punishing the perpetrators of crime are carried out by the state. While procedural assurances given to suspects in the face of public power have increased, it has caused crime victim to remain in the background. The role of victim was limited to crime reporting

^(*) Araştırma Makalesi / [Makale Geliş Tarihi](#): 25.04.2022 - [Makale Kabul Tarihi](#): 02.06.2022
[DOI](#): 10.56701/shd.1108817

^(**) Ankara Emniyet Müdürlüğü, Ankara - Türkiye
[E-posta](#): kaslienver@gmail.com
[Orcid No](#): <https://orcid.org/0000-0001-7738-1233>

and testifying. Since the 1970s, steps have been taken to protect victims in many countries. Victim rights are also developing in Turkey. Regulations aiming to protect victim give priority to crime victim unlike protection that the legal order provides to everyone before the crime is committed. This study aims to examine practices that protect the victim concerns law enforcement, who first contacted the victims after crime. Practices protecting the victim vary according to victim groups such as child, foreign victims, victims of domestic violence, terrorism, human trafficking. As a result, it is understood that the measures that can be applied by the law enforcement in order to protect victim are mainly aimed at preventing secondary victimization and ensuring safety of victim.

Keywords

Victim, Crime Victim, Victim Rights, Law Enforcement, Police, Gendarme, Secondary Victimization.

GİRİŞ

Ceza hukukunun konularından biri, suç oluşturan fiillerdir. Suç oluşturan fiiller, suç failleri tarafından suç mağdurlarının zararına işlenmektedir. Suçtan en çok zarar gören mağdur olmasına rağmen ceza hukukunun kamusal niteliği gereği suç faillerini yargılama ve cezalandırma süreçleri devlet tarafından yürütülmektedir. Uzmanlık ve iş bölümü ilkelerine uygun olarak bu süreç ceza adaleti sistemi tarafından yönetilmektedir. Ceza adaleti sistemi; suçun önlenmesi ve işlenmiş suçun aydınlatılarak suç işleyenlerin cezalandırılıp ıslah edilerek topluma kazandırılması amacıyla faaliyet gösteren kolluk, mahkemeler ve infaz kurumlarından oluşmaktadır. Ceza adaleti sisteminin işleyişinde failin yargılanması ve cezalandırılması amaçlarının öne çıkması bu sürecin işleyişinde bir tarafta şüpheli ve sanıklara verilen usuli güvenceleri artırırken diğer tarafta suç mağdurunun geri planda kalmasına neden olmuştur.¹ Unutulan taraf olan mağdurun haklarının korunması, 1970'li yıllardan itibaren uluslararası antlaşmalara konu olmaya başlamış, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi gibi kuruluşlar tarafından üye devletlere suç mağdurlarının korunmasına yönelik tedbirler alınması önerilmiştir.²

Suç mağdurunun korunmasıyla ilgili düzenlemeleri; ceza adaleti sisteminin işleyişini yönlendirebilen haklar, mağdurun güvenliğini sağlayan haklar ile ikincil mağduriyetleri önlemeyi hedefleyen haklar olmak üzere üçe ayırmak mümkündür. İlk grubu oluşturan suç mağdurlarının ceza adaleti sisteminin işleyişini yönlendirebilmesini sağlayarak mağdurların haklarını daha etkin bir şekilde aramasını ve ceza adaleti sisteminin artan iş yükünü azaltılmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir. İkinci grupta yer alan mağdurun güvenliğini sağlayan haklar, mağdurun suç sonraki süreçte emniyetini sağlamaya yöneliktir. Üçüncü grubu

¹ Karakaş Doğan, Fatma, (2013), "Uluslararası Düzenlemeler Işığında Mağdur Haklarının ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(2), s.1009.

² Uslu, Ferhat, (2013), "Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur", *Ankara Barosu Dergisi*, 4, s.244.

oluşturan suç mağdurlarının ikincil mağduriyetlerini önlemeyi hedefleyen haklar ise mağdurların bekletilme, özel hayatının sorgulanma gibi olumsuzluklar yaşama endişesi olmadan ceza adaleti sistemini oluşturan resmi birimlere başvurabilmesini amaçlamaktadır. Bir suç işlendikten sonra olay yerine ilk ulaşan ve mağdurla ilk temasa geçen, ceza adaletini sisteminin giriş kapısı olarak nitelendirilen kolluk olmaktadır.³ Bu çalışmada öncelikle suç mağdurlarının belirlenmesi incelenecek, ardından ceza adaleti sisteminde suç mağdurunun korunmasından bahsedilerek kolluk uygulamalarında suç mağdurunun korunması ele alınacaktır.

I. SUÇ MAĞDURUNUN BELİRLENMESİ

Mağdur kelimesi, gündelik dilde herkesin en küçük sebeplerden dolayı bile mağdur olduğunu iddia edebileceği kadar yaygın olarak kullanılmaktadır. Arapça kökenli bir kelime olan mağdur, en genel anlamda hakkı zarara uğrayan kişidir.⁴ Bu zarar, kişinin kendi davranışına bağlı olabileceği gibi insan davranışı dışındaki sebeplerden (doğal olaylar vb.) dolayı da ortaya çıkabilmektedir. Mağduriyet oluşturan duruma mağdur kendi kusurlu davranışı ile sebep olabileceği gibi hiçbir kusuru da bulunmayabilmektedir. Bir insan; suç mağduru olabileceği gibi doğal afet, kaza, yangın, deprem, hastalık, çatışma, savaş, ayrımcılık, nefret suçu gibi sosyal problem mağduru olabilmektedir.⁵ Mağdur yerine kurban kelimesi de kullanılabilir.⁶

Her suçun bir faili olduğu gibi mutlaka bir mağduru da bulunmaktadır.⁷ Ceza hukuku terimi olarak mağdur kavramı, aleyhine suç işlenen ve suçtan zarar gören kişiyi ifade etmektedir.⁸ Suç mağduru, suçun zarar verdiği değer sahibi, suçun maddi konusunun ait olduğu kişi olarak da tarif edilmektedir.⁹ Suçtan zarar görenleri ifade etmek için mağdur kavramından farklı olarak mağduru kapsayan ve daha geniş bir anlama sahip olan suçtan zarar gören terimi de bulunmaktadır. Suç mağduru gerçek kişi olabilirken, tüzel kişiler suçtan zarar gören olabilmektedir.¹⁰

³ Wilson, D. ve Segrave, M. (2011), "Police-based victim services: Australian and international models", *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 34, s.479.

⁴ Karmen, Andrew, (2010), *Crime Victims an Introduction to Victimology* (7. Baskı), Wadsworth Cengage Learning: USA, s.1.

⁵ Karmen, s.1.

⁶ Gündelik dilde cinayet kurbanları, dolandırıcıların kurbanı gibi kullanımlarda mağdur yerine "kurban" kelimesinin kullanıldığı görülmektedir.

⁷ Artuk, Mehmet Emin, Gökcen, Ahmet, Alşahin, Emin ve Çakır, Kerim, (2020), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (14. Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi, s.372.

⁸ Katoğlu, Tuğrul, (2012), "Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 61(2), s.662.

⁹ Hakeri, Hakan, (2017), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (21. Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi, s.146.

¹⁰ Özgenç, İzzet, (2012), "Suçun Yapısal Unsurları", İzzet Özgenç ve İlhan Üzülmaz (Ed.), *Ceza Hukukuna Giriş*, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2476, Eskişehir, s.25.

Suç ise kanunların suç olarak kabul ettiği ve işlenmesi halinde adli yaptırımlar uyguladığı fiillerdir. Mesela hırsızlık suçunda taşınır malın zilyedi, hakaret suçunda hakaret edilen, kasten yaralama suçunda yaralanan kişi mağdurdur. Suçtan zarar gören kişiler, suç yetkili makamlara ilettiklerinde mağdur sıfatını almaktadır.¹¹ Kanunlarda yaygın kullanım mağdur kavramı olsa da ceza hukuku uygulamasında mağdur, suç mağdurunu ifade etmektedir.¹²

Ceza muhakemesinin faile odaklı kausal niteliği, suç mağdurlarının unutulmasına ve ikincil mağduriyetler yaşanmasına neden olmuştur. Adli süreçte mağdurun rolü, suçu ihbar etme ve mahkemede tanıklıkla sınırlı kalmış, mağdurun süreçle ilgili diğer talepleri, kanuni düzenleme yokluğu nedeniyle karşılanamamıştır. 1970'li yıllardan itibaren çeşitli uluslararası belgelerde suç mağdurlarının korunmasına yönelik tavsiyelere yer verilmiştir.¹³ Dünyadaki gelişmelere uyumlu olarak Türk hukukunda da suç mağdurlarını korumayı hedefleyen mevzuatta yakın dönemde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Ceza muhakemesinde mağdur hakları ayrı bir madde halinde sistematik olarak ilk kez 2005 yılında uygulanmaya başlanan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m.234'de düzenlenmiş, devam eden yıllarda 2007 yılında tanık koruma, 2012 yılında ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesiyle ilgili kanunlarda mağduru koruyan uygulamalarla ilgili suç mağdurunu koruyan değişiklikler yapılmış, son olarak 2020 yılında 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin yürürlüğe girmesiyle birlikte mağdur haklarıyla ilgili yeni bir teşkilatlanma (Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı/Müdürlüğü) oluşturul-

¹¹ Ceza hukuku bakımından mağdur sıfatı suçun işlendiği anda oluşmasına rağmen mağdurun korunması için suçun yetkili makamlar tarafından öğrenilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada kullanılan mağdur kelimesi, ceza muhakemesine müşteki ve katılan olarak adlandırılan gerçek kişileri de kapsayacak anlamda kullanılmaktadır.

¹² Nitekim 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (63 SCK (sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi) olarak kısaltılacaktır) m.1'de yer alan "Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin amacı; suç mağdurlarına sağlanan hizmet ve yardımlara ilişkin esasları ve bu hizmetlerin yerine getirilmesine dair görev, yetki ve sorumlulukları düzenlemektir" hükmünde "suç mağdurları" kavramını kullanırken mağdur kavramını m.2'de "Suç nedeniyle fiziksel, ruhsal veya ekonomik olarak doğrudan zarar gören gerçek kişiyi" ifade edecek şekilde kullanılmaktadır.

¹³ Mağdur haklarının gelişiminde önemli olan uluslararası belgelerden ve tavsiyelerden bazıları şöyledir: Birleşmiş Milletlerin 29.11.1985 tarihli 40/34 sayılı "Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi", Avrupa Konseyinin 1977 yılı 27 sayılı suç mağdurlarına tazminat ödenmesi hakkında tavsiye kararı, 1985 yılı 11 sayılı ceza muhakemesi hukukunda mağdurun hukuki durumunun iyileştirilmesine yönelik tavsiye kararı, 2005 yılı 196 sayılı Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi. Mağdur haklarının gelişiminde önemli olan uluslararası belgeler ve tavsiyeler hakkında detaylı bilgi için bkz. Polat, Oğuz, (2022), *Viktimoloji* (2. Basım), Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.286-290; Değirmenci, s.46-49; Karakaş Doğan, s. 1013-1015; Uslu, s.248-252; Aykara, Aslıhan ve Özkan, Semra, (2017), "Mağdur Hakları ve Gereksinimleri Bağlamında Engelli Mağdur Bireyler", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), s. 150-151.

muştur.¹⁴ Böylece suç mağdurları konusunda hem toplumsal farkındalığın hem de hukuki düzenlemelerin artması ceza adaleti sistemi içinde mağdurun korunmasına imkan verdiği gibi mağduru unutulmuş taraf olmaktan çıkarmıştır.¹⁵

Mağduru koruyan hükümlerin uygulanabilmesi için ceza adaleti sistemine başvuran kişinin, “suç mağduru” olması gerekmektedir. Mağdurun belirlenmesi; şikayet hakkı, suçu ortadan kaldıran rıza gibi ceza hukukunun birçok düzenlemesinin uygulanmasında önem taşımaktadır.¹⁶ Başvuran kişinin gerçekten mağdur olup olmadığı veya iddia edilen suçun gerçekten işlenip işlenmediğini gündelik hayat akışı içinde o anda tespit etmek kolay değildir. Mağdur iddiasının ve suçun gerçekten işlenip işlenmediği hususunun soruşturma ve kovuşturma evresinin ilerleyen aşamalarında kesin olarak anlaşılabilir olmasına rağmen kişinin iddiası ve/veya suçla ilgili olduğu değerlendirilen mevcut delillere göre başvuran kişiye, mağdur sıfatı verilerek (mağduriyetin gerçeğe uygun olduğu kabul edilerek) suç soruşturması yapılmaktadır. Başka bir ifadeyle soruşturma evresinin başında mağdur, suçtan zarar gördüğüne inanılan kişi olarak tarif edilebilir.¹⁷ Nasıl ki suç soruşturmasını başlatmak için basit şüphe yeterliyse bir kişiye mağdur denilmesinde de basit bir değerlendirme yapılmaktadır. Soruşturmanın ilerleyen aşamalarında kolluk ya da savcılığa başvuran kişinin, kendinin mağdur olduğu iddiasının aksine hukuken o kişinin mağdur olmadığı anlaşılabilir veya tam aksine kolluğa veya savcılığa hiç başvurmasına rağmen bir kişi, suç nedeniyle uğradığı zararı bilmeseydi ya da önemsemese bile resmi kayıtlara girmeyen bir mağduriyet söz konusu olabilmektedir.

Adli sürecin işleyişinde mağdur açısından birçok belirsizlik bulunmaktadır. Mağdur; suç ihbarında bulunmasına rağmen fail yakalanmayabilir, mağdur istemesine rağmen fail tutuklanmayabilir, dava bekleyebilir veya düşebilir, delil yetersizliğinden fail beraat edebilir veya cezalandırılmayabilir, cezalandırılma bile hafif bir ceza alabilir ya da uğradığı zarar tam anlamıyla telafi edilmeyebilir.¹⁸ Ceza adaleti sisteminin işleyişinden yıpranmamak veya daha az yıpranmak amacıyla mağdur; bu süreçleri kendisine verilen haklar sayesinde yönlendirebilmekte, kendi güvenliğinin sağlanmasına ve ikincil mağduriyetlerin önlenmesine ihtiyaç duyabilmektedir.

¹⁴ Belirtilen mevzuatlarda suç mağdurunun korunmasıyla ilgili uygulamalar tablo olarak bir sonraki başlıkta yer almaktadır.

¹⁵ Değirmenci, Olgun, (2008), “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 77, s.51. Mağdurun korunmasını hedefleyen ceza adaleti uygulamaları için bir sonraki başlığa bakınız.

¹⁶ Artuk ve diğerleri, s.374.

¹⁷ Yayla, Mustafa ve Kaşlı, Enver (2016), “Suç Mağdurları ile İletişim”, A. Z. Özgür ve A. İşman (Ed.), *İletişim Çalışmaları 2016*, s. 40.

¹⁸ Yayla ve Kaşlı, s. 39.

Suç mağdurlarını koruyan uygulamalar, suç türlerine veya mağdurların kişisel özelliklerine göre değişebilmektedir. Mağduriyete sebep olan suç türlerine göre mağdurlar; aile içi şiddet, terör, insan ticareti, nefret suçları, işkence, cinsel suç mağduru gibi gruplara ayrılabilir. Kişisel özelliklerine göre mağdurlar ise; kadın, çocuk, yaşlı, engelli, yabancı gibi gruplara ayrılmaktadır.¹⁹ Suç mağdurunun özel durumunun belirlenmesi, mağdura yönelik koruyucu uygulamaların değişmesine ve çeşitlenmesine neden olmaktadır.

Şekil 1: Suç mağdurunu koruyan hükümlerin uygulanması

II. CEZA ADALETİ SİSTEMİNDE SUÇ MAĞDURUNUN KORUNMASI

Ceza hukuku, kamu düzenini bozan suç fiilleri ile bu fiillere uygulanacak yaptırımları belirleyen hukuk kurallarından oluşmaktadır. Ceza hukukunun amaçları arasında temel hak ve hürriyetleri, kamu düzenini, çevreyi ve hukuk devletini korumak sayılmaktadır.²⁰ Bir ceza kanunu ile birden fazla hukuki yararın korunması mümkün olup ceza hukukunun amacına ulaşabilmesi için suç işlenmesinin önlenmesi ve işlenmiş suçların cezalandırılması gerekmektedir. Bu yönüyle ceza hukukunun amaçlarından birisi suçu, genel ve özel caydırıcılık yoluyla kontrol altına almaktır. Genel caydırıcılık, suç işleyenlerin cezalandırılmasıyla diğer insanların suç işlemekten caydırılması olup ceza hukukunun diğer insanlar üzerindeki ibret etkisidir. Özel caydırıcılık ise suç işleyen kişinin cezalandırılması ve ıslah edilmesi anlamına gelmektedir.²¹ Geçmiş dönemlerde suç çözme oranı

¹⁹ Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, (2021), *Mağdura Yaklaşım Kılavuzu*, Ankara: Deniz Ofset Matbaacılık, s.19-57.

²⁰ Artuk ve diğerleri, s.46-47.

²¹ Hakeri, s.2.

yükseldikçe suçun kontrolünün sağlanacağını kabul edilmiştir.²² Ceza adaleti sisteminde failin cezalandırılmasına odaklanıldığı için mağdurlar, uzun bir dönem ihmal edilmiştir.²³ Oysaki fail cezalandırılmış olsa bile suç mağdurunun tüm zararları giderilmiş olmadığı gibi kriminoloji çalışmalarında mağdurlar tarafından resmi birimlere başvurmanın faydasız olarak görüldüğü için kayıtlara giren suç sayısının gerçekte işlenen suçların bir kısmını oluşturduğu anlaşılmıştır.²⁴ Bu durum ceza hukukunun caydırıcılığını olumsuz etkilediği için suç mağdurlarıyla ilgili bu gelişmeler hesaba katılarak suç mağdurlarını koruyan düzenlemeler yapılmıştır.²⁵

Mağdurun korunması denildiğinde hukuk düzeninin suç işlenmeden önce herkese sağladığı korumadan farklı olarak suç işlendikten sonra “mağdur” odaklı uygulamaların anlaşılması gerekir. Mağdur hakları denildiğinde de şüpheli ve sanık hakları ile mağdur arasında denge kurmayı hedefleyen kurallar ifade edilmektedir.²⁶ Mağdurun korunması, sadece onarıcı adalet anlayışıyla sınırlı olmadığı gibi maddi ceza hukuku tarafından mağduru koruyan hükümleri (şikayet hakkı hariç) de doğrudan kapsamamaktadır. Bu açıdan bakıldığında suç işlenirken mağdura yönelik belirli fiiller işlenmesi (5237 SK m. 79), suçun mağdurda neden olduğu bedensel zararlar (5237 SK m. 87, 89, 90, 95, 97, 102, 103), suç mağdurunun yaşı (5237 SK m. 103, 278), suç mağduru ile failin akrabalık düzeyi (5237 SK m. 104), suçun mağdurun sosyal hayatındaki etkisi (5237 SK m. 105), suçun mağdurun ekonomik durumuna etkisi (5237 SK m. 109) dikkate alınarak daha ağır ceza verileceğine yönelik düzenlemeler caydırıcılık sağlamaya yönelik olup muhakeme hukuku bakımından mağduru korumamaktadır. Mağdurun maddi ceza hukuku tarafından caydırıcılık yoluyla korunmasını, geniş anlamda ceza adaleti sisteminin mağduru korunmasına dahil etmek mümkündür.

Ceza adaleti sistemi içinde mağdurun korunması, sosyal devlet ilkesinin bir gereği olup²⁷ olayın türüne bağlı olarak çok geniş kapsamlı ve uzun bir dönemi kapsayabilmektedir. Bu sürecin ne kadar devam edeceği ve sürecin işleyişinde

²² Roach, Kent. (1999), “Four Models of the Criminal Process”, *Journal of Criminal Law and Criminology*, 89(2), s. 677.

²³ Uslu, s. 245.

²⁴ Kriminolojide suç mağdurlarının resmi makamlara başvurduğu suçlar kayıtlı (bilinen, aydınlık alan, istatistiğe yansıyan) suçluluk olarak adlandırılırken gerçekte işlenmesine rağmen mağdurlar tarafından resmi makamlara bildirilmeyen suçlara karanlık alan (saklı alan, gizli alan, karanlık sayı, bilinmeyen suçluluk) denilmektedir. Bkz. Sokuillu Akıncı, Füsün, (1999), *Viktimoloji (Mağdurbilim)* (2. Basım). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım, s.87-88; Polat, s. 97.

²⁵ Rough, s. 695-696; Değirmenci, s. 35-36.

²⁶ Özbek, Veli, Doğan, Koray, Bacaksız, Pınar ve Tepe, İlker (2017). *Ceza Muhakemesi Hukuku* (10.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.234.

²⁷ Değirmenci, s. 35.

karar verecek olanlar suç mağdurunun nasıl korunacağına göre değişmektedir. Kanaatime göre suç mağdurunun korunmasıyla ilgili düzenlemelerin; ceza adaleti sisteminin işleyişini yönlendirebilen haklar, mağdurun suç işlendikten sonraki güvenliğini sağlayan haklar ile ikincil mağduriyetleri önlemeyi hedefleyen haklar olmak üzere üçe ayrılarak incelenmesi mümkündür. Bu sınıflandırmaya uygun olarak mevzuatta mağduru koruyan uygulamalar alfabetik sıraya uygun olarak aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: Mağdurun korunmasına ilişkin hükümler

Ceza Adaleti Sisteminde Mağdurun Korunması		
Ceza Adaleti Sisteminin İşleyişini Yönlendirebilen Haklar	Mağdurun Suç İşlendikten Sonraki Güvenliğini Sağlayan Haklar	İkincil Mağduriyetleri Önlemeyi Hedefleyen Haklar
<ul style="list-style-type: none"> - Basit yargılama usulünde yazılı savunma verme hakkı (5271 SK m. 251),²⁸ - Belge örneği isteme (5271 SK m. 67, 234, 236), - Belge ve eşyayı inceletme (5271 SK m. 234), - Bilirkişi görevlendirilmesini isteme (5271 SK m. 63), - Delilleri tartışma (5271 SK m. 216), - Delillerin toplanmasını isteme (5271 SK m. 75, 76, 234), - Dinlenilme hakkı (5271 SK m. 215, 236), 	<ul style="list-style-type: none"> - Bakım tedbiri (5395 SK m. 5),²⁹ - Belirli davranışlara karşı korunma (6284 SK m. 5)³⁰, - Danışmanlık tedbiri (5395 SK m. 5), - Dava nakli veya adli tıp işlemleri nedeniyle oluşan giderlerin devlet tarafından karşılanması (5271 SK m. 234), - Duruşmada hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan dinlenme (5726 SK m. 5),³¹ - Duruşmada ses veya görüntüsünün değiştirilerek özel ortamda dinlenme (5726 SK m. 5), 	<ul style="list-style-type: none"> - Beyanın görüntü veya sesle kayda alınması (5271 SK m. 52, 236), - Çocuk mağdurların bir defa dinlenilmesi (5271 SK m. 236), - Özel eğitim almış personel tarafından işlem yapılması (6284 SK m. 11), - Özel ortamda dinlenilme (5271 SK m. 236), - Psikolojisi bozulmuş mağdurun dinlenilmesi esnasında uzman bulundurulması (5271 SK m. 236), - Hizmetin yerinde ifası (2559 SK m. 15),³²

²⁸ 17/12/2004 tarih 25673 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanunu, 5271 SK (sayılı kanun) olarak kısaltılacaktır.

²⁹ 15/7/2005 tarih 25876 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çocuk Koruma Kanunu, 5395 SK (sayılı kanun) olarak kısaltılacaktır.

³⁰ 20/3/2012 tarih 28239 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 6284 SK (sayılı kanun) olarak kısaltılacaktır.

³¹ 5/1/2008 tarih 26747 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Tanık Koruma Kanunu, 5726 SK (sayılı kanun) olarak kısaltılacaktır.

³² 14/7/1934 tarih 2751 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, 2559 SK (sayılı kanun) olarak kısaltılacaktır.

<ul style="list-style-type: none"> - Doğrudan soru yöneltme (5271 SK m. 201), - Duruşmadan haberdar edilme (5271 SK m. 234), - Hakim reddini isteme (5271 SK m. 24), - İhbar hakkı (5271 SK m. 158; 63 SCK m. 4), - İtiraz hakkı (5271 SK m. 234), - Kamu davasına katılma (5271 SK m. 234, 237), - Kanun yollarına başvurma (5271 SK m. 234), - Kanun yollarına başvurma (5271 SK m. 242), - Kendisine avukat görevlendirilmesini isteme (5271 SK m. 234, 239; 63 SCK m. 3), - Keşifte hazır bulunma (5271 SK m. 84), - Kişisel verilerin kapalı oturumda anlatılmasını isteme (5271 SK m. 209), - Şikâyet hakkı (5271 SK m. 158; 63 SCK m. 4), - Tanıkların davetini isteme (5271 SK m. 234), - Tercüman görevlendirilmesi (5271 SK m. 202), - Uzlaştırma (5271 SK m. 253), - Uzman mütalaası sunma (5271 SK m. 67), 	<ul style="list-style-type: none"> - Eğitim kurumu değiştirme kolaylığı sağlanması (63 SCK m. 6), - Eğitim tedbiri (5395 SK m. 5), - Firar veya tahliye durumunda bilgilendirilme ve korunma (63 SCK m. 6), - Fiziki koruma sağlanması (5726 SK m. 5), - Geçici koruma sağlanması (6284 SK m. 3), - Geçici maddi yardım sağlanması (6284 SK m.3), - İşyeri değişikliği (6284 SK m. 4), - Kimlik ve adres bilgilerinin gizli tutulması (5726 SK m. 5), - Kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi ve düzenlenmesi (5726 SK m. 5), - Kreş imkanı (6284 SK m. 3) - Mağdura ve beraberindeki çocuklara barınma imkanı (6284 SK m. 3), - Mağdurlar, ekonomik ve sosyal desteklerden yararlandırılması (63 SCK m. 6), - Mağdurların meslek edinmeleri amacıyla kurslar düzenlenmesi (63 SCK m. 6), - Mağdurun adli süreçle ilgili bilgilendirilmesi (5271 SK m. 234), - Mağdurun çeşitli adli işlemlerle ilgili bilgilendirilmesi (5271 SK m. 127), 	
--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> - Mağdurun şüpheli ve sanık baskılarından korunması (5271 SK m. 100), - Mağdurun zararının giderilmesi (5271 SK m. 171, 231; 5237 SK m. 50, 51, 168; 5233 SK),³³ - Müşterek konutun mağdura tahsisi (6284 SK m. 5), - Müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi (6284 SK m. 4), - Rehberlik ve danışmanlık hizmeti (6284 SK m. 3), - Sağlık tedbiri (5395 SK m. 5), - Şüpheliden veya sanıktan güvence alınması (5271 SK m. 109, 113, 114), - Tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması (6284 SK m. 4), - Uygun ceza infaz kurumu ve tutukevlerine yerleştirilmesi (5726 SK m. 5), - Yaşadığı mağduriyet nedeniyle işyeri değiştirme kolaylığı sağlanması (63 SCK m. 6), - İyi halin değerlendirilmesinde mağdura zarar verme riskinin düşük olması (5275 SK m. 89),³⁴ - Koşullu salıverilme durumunda mağdurun korunması (5275 SK m. 108). 	
--	---	--

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

³³ 12/10/2004 tarih 25611 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Türk Ceza Kanunu, 5237 SK (sayılı kanun) olarak kısaltılacaktır. 27/7/2004 tarih 25535 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılınması Hakkında Kanun, 5233 SK (sayılı kanun) olarak kısaltılacaktır.

³⁴ 29/12/2004 tarih 25685 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 5275 SK (sayılı kanun) olarak kısaltılacaktır.

Tablodan anlaşılacağı üzere suç mağdurunun korunması amacıyla çok sayıda düzenleme bulunmaktadır. Bir suçla ilgili iddianın ortaya çıkmasından kesin hüküm verilene kadar geçen evrede, bazı durumlarda infaz sonrası dönemi de ilgilendiren süreçte mağdurun korunmasıyla ilgili kolluk, savcılık, mahkeme, çeşitli kurumlar ve kurullar gibi birçok aktör mağdurun korunmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda bir sonraki başlıkta kolluk uygulamalarında suç mağdurunun korunması incelenmektedir.

III. KOLLUK UYGULAMALARINDA SUÇ MAĞDURUNUN KORUNMASI

Bir suç işlendikten sonra olay yerine ilk giden ve mağdurla ilk temasa geçen birimler arasında kolluk bulunmaktadır. Kolluk özellikle soruşturma evresi olmak üzere adli sürecin işleyişinde mağdurla ilgili çok sayıda işlemi yapmakla görevlidir. Mağdurların, çoğu zaman ilk olarak kolluğa başvurmasından dolayı kolluk birimleri, ceza adaleti sisteminin giriş kapısı olarak nitelendirilmektedir.³⁵ Mağduru koruyan tüm uygulamalarda her şeyden önce mağdurların insan onuruna ve kişiliğine saygı duyulması, mağduriyetinin farkında olunması ve gizlilik ilkelerine uyulması gerekmektedir.³⁶ Kolluk uygulamalarında mağdurun korunması hem hukuken düzenlenmekte hem de kolluk etik ilkelerinde mağdurlara haklarının hatırlatılması ve can güvenliklerinin sağlanması vurgulanmaktadır.³⁷

Ülkemizde kolluk yapılanması, çoklu kolluk yapılanması şeklindedir. Kolluk teşkilatları, genel kolluk ve özel kolluk olmak üzere ayrılmaktadır. Genel kolluk; polis, jandarma ve sahil güvenlik teşkilatından oluşmaktadır. Özel kolluk ise genel kolluk teşkilatlarından farklı olup kendi özel kanunlarına uygun olarak belirli görevleri yerine getiren kolluk birimleridir.³⁸ Kolluğun organik olarak sınıflandırılmasının yanı sıra fonksiyon olarak da idari ve adli kolluk ayrımı bulunmaktadır. Suç önleme ve kamu düzenini koruma amaçlı yürütülen kolluk faaliyetlerine idari kolluk; işlenmiş bir suçla ilgili yürütülen kolluk faaliyetlerine adli kolluk denilmektedir.³⁹ Suç mağduriyeti suça bağlı olarak ortaya çıktığı için suçun ön-

³⁵ Wilson ve Segrave, s. 479.

³⁶ 63 SCK m. 3.

³⁷ Kolluk Etik İlkeleri m. 47.

³⁸ Özbek vd., s. 202-204.

³⁹ Gözler, Kemal ve Kaplan, Gürsel (2021), *İdare Hukuku Dersleri* (23. Basım), Bursa: Ekin Yayınevi, s. 527; Yenisey, Feridun (2014), *Kolluk Hukuku* (2. Baskı), İstanbul: Beta Yayınevi, s.205; Gökçen, Ahmet; Balci, Murat; Alşahin, Emin ve Çakır, Kerim, (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku* (4. Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi, s.252; Ünver, Yener ve Hakeri, Hakan, (2019), *Ceza Muhakemesi Hukuku* (15. Baskı), Cilt 1, Ankara: Adalet Yayınevi, s.392; Akylmaz, Bahtiyar; Sezginer, Murat ve Kaya, Cemil, (2009), *Türk İdare Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 476; Kunter, Nurullah; Yenisey, Feridun ve Nuhoglu, Ayşe, (2006), *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku* (15. Baskı), İstanbul: Beta Yayınevi, s. 380; Çağlayan, Ramazan, (2019), *İdare Hukuku Dersleri* (7. Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi, s.278.

lenmesinde sağlanacak başarılar, suç mağduriyetini de azaltacaktır. Başka bir ifadeyle idari kolluğun etkinliği, adli kolluk faaliyetlerini de olumlu etkilemektedir. Adli kolluğa, suç kolluğu da denilmektedir. Adli kolluk faaliyetleri kapsamında mağdurlar, suçun neden olduğu maddi ve manevi zararları suç işlendikten hemen sonra en ağır şekilde yaşadığı için mağduru koruyan kolluk uygulamaları da soruşturma evresinin başlangıç anından itibaren devreye girmektedir.⁴⁰

Suç mağdurunun korunması ceza muhakemesini başlatan ilk işlem olarak nitelendirilebilecek ihbardan başlamaktadır. Mağdur tarafından suçun yetkili makamlara bildirilmesine ihbar denilmektedir.⁴¹ İhbarın yapılma usulüne ilişkin temel kural yazılılık olup ihbar, savcılık ve kolluğa yapılabilir. ⁴² Mağdurun hızlı ve basit bir şekilde kolluğa suç ihbarında bulunabilmesi için acil çağrı yoluyla suç ihbarında bulunması mümkündür. Acil çağrı yoluyla suç ihbarı; telefonla, SMS, e-mail veya mobil uygulamalar (KADES, UYUMA vb.) üzerinden de yapılabilir. Hatta 112 Mobil uygulaması üzerinden görüntülü görüşme yoluyla işaret diliyle bile ihbar yapılabilir.⁴³

Mağdurların ihtiyaçları, kişiden kişiye değişebildiği için mağdur ihtiyaçlarını maddeler halinde tam bir liste halinde ortaya koymak imkansızdır.⁴⁴ Bununla birlikte mağdurlar genel olarak bilgilendirilme, kendini güvende hissetme, adli süreçle ilgili tavsiye, zararlarının giderilmesinde destek isterler.⁴⁵ Kolluğa başvuran mağdurlar, ceza muhakemesinin işleyişi hakkında yeterli bilgi sahibi olamayacağından dolayı kolluktan bilgi talebinde bulunabilmektedir. Mağdurun talebi üzerine kolluk tarafından mağdura sağlanabilecek hak ve yardımlarla ilgili öncelikle bilgilendirme yapılması, gerekiyorsa ilgili kurumlara yönlendirme yapılması gerekmektedir.⁴⁶ Mağdurun bilgilendirme talebi yanı sıra kolluk işlemleri esnasında hukuki yardım talebi olabilmektedir. Mağdurun avukat yardım talebi, baroya iletilerek karşılanmaktadır.⁴⁷ Eğer mağdur; on sekiz yaşını doldurmamış,

⁴⁰ Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, s.10.

⁴¹ Yenisey, Feridun ve Nuhoglu, Ayşe, (2014), *Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı*, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları No: 11, İstanbul, s. 745; Özbek ve diğerleri, s.185. Suç mağdurunun yanı sıra üçüncü kişiler veya suç failinin kendisi hakkında suçu yetkili makamlara bildirmesini de suç ihbarıdır.

⁴² 5271 SK m. 158'e göre "Suça ilişkin ihbar veya şikâyet, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir... İhbar veya şikâyet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir". Valilik, kaymakamlık, mahkeme veya bir kamu görevinin yürütülmesiyle bağlantılı olarak işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle, ilgili kurum ve kuruluş idaresine yapılan gecikmeksizin ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

⁴³ İçişleri Bakanlığı, (2021), *2020 Yılı İdare Faaliyet Raporu*, Ankara, s. 22.

⁴⁴ Moriarty, Laura, (2002), *Policing and Victims*, Prentice Hall, s.20.

⁴⁵ Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, s.11.

⁴⁶ 63 SCK m. 4'e göre "Mağdurlar, talepleri halinde kendilerine sağlanan hak ve yardımlara ilişkin olarak kolluk birimleri veya müdürlükçe gecikmeksizin bilgilendirilir ve yönlendirilir".

⁴⁷ Uslu, s.256.

sağır veya dilsiz ya da söylemek istediklerini ifade edemeyecek derecede malul-se talebi olmadan avukat görevlendirilmesi gerekmektedir.⁴⁸ Kolluk soruşturma kapsamında mağdurun kimliğini belirledikten sonra mağdurun yaşı ve maluliyet durumunu değerlendirerek belirtilen durumlarda vekil görevlendirilmesini talep etmesi gerekir.

Mağdurun ceza adaleti sisteminin işleyişini yönlendirebildiği haklarının bir kısmı kolluğu ilgilendirmektedir. Mağdurun, takibi şikayete bağlı suçlarda şikayette bulunması soruşturma için gereklidir.⁴⁹ Şikayetin geçerli olması için şikayetin yazılı olarak veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak altı aylık süre içinde yetkili makamlara yazılı olarak iletilmesi gerekmektedir.⁵⁰ Gerek takibi şikayete bağlı suçlarda gerekse resen soruşturulan suçlarda mağdur, suçun aydınlatılmasına fayda sağlayacak delillerin toplanmasını kolluktan isteyebilmektedir.⁵¹

Kolluğa başvuran mağdur; uğradığı zararın maddi ve manevi olarak giderilmesini ve suç oluşturan fiillerinden dolayı failin cezalandırılması beklentisi içindedir.⁵² Oysaki suç işleyen failin, hukuk alanında suçlu olduğuna hükmedilmesi ve mağduriyetin ortaya çıkardığı zararların giderilmesi belirsizliklerle dolu, uzun ve yıpratıcı bir süreci gerektirmektedir. Bu süreç içinde farklı kamu personelleriyle temasa geçmek zorunda kalan mağdur; geciktirilme, bekletilme, kızılma, suçlanma gibi olumsuzluklarla karşılaşarak psikolojik olarak yıpranabilmektedir. İkincil mağduriyet olarak adlandırılan benzer durumlar, suçtan doğan mağduriyetin ardından kurumların ve bireylerin mağdura karşı davranışlarından dolayı oluşan mağduriyeti ifade etmektedir.⁵³ İkincil mağduriyet oluşturan davranışlar duruma göre değişebilmektedir. İkincil mağduriyet oluşturan durumların önüne geçmenin en etkili yollarından birisi hizmetin yerinde ifasıdır. Hizmetin yerinde ifası mağdurun kolluk birimlerine gelme zorunluluğunu ortadan kaldırmakta, mağdurun talebi üzerine ikamet edilen yerlerde veya işyerlerinde de beyanı alınabilmektedir.⁵⁴ Hizmetin yerinde ifası ile mağdurun; bekletilmesi, ilgisiz kişiler tarafından dinlenmesi, mağduriyetinin başkaları tarafından bilinmesi gibi olumsuzluklar önlenmektedir. Suç mağdurları; hasta, yaşlı veya engelli olduğu için

⁴⁸ 5271 SK m. 234.

⁴⁹ Artuk ve diğerleri, s. 374.

⁵⁰ Özbek vd., s.108; 5237 SK m. 73'e göre "Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suç hakkında yetkili kimse altı ay içinde şikayette bulunmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz".

⁵¹ 5271 SK m. 234'te "Mağdur ile şikâyetçinin hakları şunlardır: a) Soruşturma evresinde; 1. Delillerin toplanmasını isteme..." hükmü bulunmaktadır.

⁵² Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, s. 10.

⁵³ Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, s. 2; Yayla ve Kaşlı, 2016: s. 47; Tekin Babuç, Zeynep, (2020), "Ceza Adalet Sistemi İçerisinde Mağdur Çocukların İkincil Mağduriyeti", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 23(2), s. 323.

⁵⁴ 2559 SK m. 15.

de kolluk birimlerine gitmekte zorlanabilmektedir.⁵⁵ Dolayısıyla hizmetin yerinde ifası özellikle yaşlı ve engelli oldukları için kolluk birimlerine gidemeyen kişilerin bilgi alma işlemlerinde büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

İkincil mağduriyetlerden farklı olarak suç mağdurlarının tekrarlayan mağduriyetlerden de korunması gerekmektedir. Tekrarlayan mağduriyet, aynı mağdura karşı belirli süre içinde birden fazla suç işlenmesidir.⁵⁶ Tekrarlayan mağduriyetin önlenmesi için kolluk uygulamalarında mağdurun suç sonraki süreçte güvenliğinin sağlanması önemli bir yer tutmaktadır. Kasten öldürme suçuna teşebbüs, yaralama, çocuğun cinsel istismarı gibi ağır cezayı gerektiren belirli suçlarda mağdurun fail ile adli süreç içinde karşılaşması bile yeni mağduriyetler oluşturabileceği için kanunen zorunlu haller hariç mağdurun fail ile teması engellenmesi gerekmektedir.⁵⁷ Yine tutuklu veya hükümlünün tahliye edilmesi veya firar etmesi durumunda mağdurun bulunduğu yer kolluk birimine durum bildirilmesi üzerine kolluk tarafından mağdur bilgilendirilip, tedbir alınabilmektedir.⁵⁸

Mağdurun güvenliği için alınacak tedbirler mağduriyete neden olan suç türlerine göre değişebilmektedir. Özellikle viktimojik çalışmaların gelişiminde aile içi şiddet mağdurları dikkat çekmektedir.⁵⁹ Aile içi ve kadına karşı şiddet mağdurları ile ilgili olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mağdura ve beraberindeki çocuklara barınma yeri sağlanabilmekte, geçici koruma sağlanabilmekte,⁶⁰ müşterek konutun mağdura tahsis edilerek failin uzaklaştırılması, failin mağdura ve çocuklarına yaklaşmaması, şiddet oluşturan davranışlardan kaçınması tedbirleri uygulanabilmektedir. Suç mağduru, aynı zamanda suçun tanığı olduğu için suç soruşturmasına başlanmasıyla birlikte mağdurun ve yakınlarının can güvenliğinin tehlikeye düşmesi mümkündür.⁶¹ Ağır cezayı gerektiren suç (terör suçları dahil)⁶² mağdurları ve yakınlarına⁶³ tanık koruma kapsamında değerlendirilerek kimliklerinin gizli tutulması⁶⁴ ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde fiziki koruma sağlanabilmektedir. Kolluk tarafından korunması gereken diğer bir grup

⁵⁵ Aykara, Aslıhan ve Özkan, Semra, (2017), "Mağdur Hakları ve Gereksinimleri Bağlamında Engelli Mağdur Bireyler", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), s. 149.

⁵⁶ Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, s. 2.

⁵⁷ 63 SCK m. 6.

⁵⁸ 63 SCK m. 6.

⁵⁹ Polat, s. 13.

⁶⁰ 6284 SK m. 3.

⁶¹ Özbek vd., s.236.

⁶² 11.11.2008 tarih 27051 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik, TKY olarak kısaltılacaktır. TKY m. 5.

⁶³ 5726 SK m. 4.

⁶⁴ 5726 SK m. 11.

da insan ticareti mağdurlarıdır. Kolluk faaliyetleri esnasında zorla çalıştırma, evlendirme, fuhuş, çocuk dilendirme, organ ve doku ticareti gibi insan ticareti suçu kapsamında değerlendirilebilecek vakalarda Göç İdaresi Müdürlükleriyle irtibata geçilmektedir.⁶⁵ Ayrıca insan ticareti suçunun mağduru olabileceği şüphesi duyulan kişiler idari işlem ile mağdur olarak tanımlanabilmektedir.⁶⁶ Mağdurun yabancı olduğu durumlarda ifade esnasında tercüman görevlendirmesi de yapılmaktadır.⁶⁷

Kolluğa başvuran mağdurun çocuk olması durumunda özel koruma tedbirleri uygulanmaktadır. On sekiz yaşını doldurmamış kişilere, çocuk mağdur denilmektedir.⁶⁸ Bir çocuğun ceza adaleti sistemine gerek fail (suça sürüklenen çocuk) gerekse mağdur olarak girmesi hiç de arzu edilen bir durum olmasa da hem suça sürüklenen çocuklar hem de mağdur çocuklar, ceza adaleti sistemi içindedir. Çocuklarla ilgili işlemler, kolluğun sivil kıyafetli⁶⁹ çocuk birimleri tarafından yerine getirilmektedir. Kolluğun çocuk birimleri; çocuk mağdurların ikincil mağduriyetlerinin önlenmesinde, çocuk dostu yaklaşımın sürdürülmesinde ve mağdur ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir yer tutmaktadır.⁷⁰ Suç mağduru çocukla karşılaşan kolluk birimleri, çocuk hakkında işleme başlandığında durumu, çocuğun veli veya vasisine veya çocuğun bakımını üstlenen kimseye,⁷¹ varsa resmi kurum temsilcisine bildirmekle yükümlüdür.⁷² Çocuk, kollukta bulunduğu esnada yanında yakınlarından birinin bulunmasına imkân sağlanarak çocuğun kendini daha güvende hissetmesi amaçlanmaktadır. Çocuk mağdurun vekili yoksa bir vekil görevlendirilmektedir.⁷³ Takibi şikayete bağlı suçlarda suçüstü hallerinde şüphelinin yakalanması için çocuk mağdurların şikayette bulunması zorunlu değildir.⁷⁴

Ceza adaleti sistemi tarafından mağdurun korunması amacıyla alınacak birçok tedbir için de kolluk değerlendirmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Örnek olarak tanık koruma kapsamında savcılık ve mahkeme tarafından karar verilmeden

⁶⁵ 17.03.2016 tarih 29656 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, İTMMKHY olarak kısaltılacaktır. İTMMKHY m. 17.

⁶⁶ İTMMKHY m. 18.

⁶⁷ 5271 SK m. 202.

⁶⁸ 5395 SK m. 3.

⁶⁹ 01.06.2005 tarih 25832 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği, YGAİAY olarak kısaltılacaktır. YGAİAY m. 19.

⁷⁰ Orhan, Gülçin. (2021), "Çocuk Koruma Sistemi İçerisinde Jandarmanın İşlevi ve Mağdur Çocuğa Yaklaşımı", *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 2. Uluslararası Güvenlik Kongresi Özel Sayısı (İstihbarat ve Güvenlik), s. 58.

⁷¹ 5395 SK m. 6.

⁷² 5395 SK m. 31.

⁷³ 5271 SK m. 234.

⁷⁴ 5271 SK m. 90.

önce kolluğun hazırlayacağı değerlendirme raporlarına bakılmaktadır.⁷⁵ Mağduru koruma amacıyla mahkeme, savcılık veya mülki idare amiri tarafından verilen tedbirlere uyulması da kolluk tarafından sağlanmaktadır. Bunlara ek olarak suç mağdurunun korunması amacıyla kolluk, bazı tedbirleri resen uygulama yetkisine sahip olmasa bile yetkili makamlardan tedbir talep edebilmektedir. Örnek olarak ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesi amacıyla uygulanabilecek tedbirler, kolluk tarafından talep edilebilmektedir.⁷⁶

Suç mağdurunun korunması, adli kolluk faaliyetleri kapsamında kalmaktadır. Adli kolluk faaliyetlerinin yürütülmesiyle ilgili olarak kolluk; asayiş, göçmen kaçakçılığıyla, kaçakçılık suçlarıyla, mali suçlarla, narkotik suçlarla, siber suçlarla, terörle mücadele, spor güvenliği gibi soruşturma konusu suç türleri dikkate alınarak teşkilatlanmış durumdadır. Mağdurla ilgili işlemleri yapmak üzere kolluk teşkilatlanmasında birim düzeyinde görevlendirme, belirli personel görevlendirme ve kolluk yönlendirmesi olmak üzere üç farklı modelden bahsedilmektedir.⁷⁷ Tank koruma işlemleri birim düzeyinde teşkilatlanmış durumdayken diğer mağdurlar açısından kolluk yönlendirmesi modelinin öne çıktığı görülmektedir. Kolluk tarafından yapılacak yönlendirmeler, idare teşkilatı içinde Adalet Bakanlığına bağlı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığına bağlı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerine yapılmaktadır.⁷⁸

SONUÇ

Türkiye’de mağdur odaklı birçok ceza adaleti uygulamasının olduğu görülmektedir. Mağduru koruyan düzenlemelerle ilgili olarak uygulamada kimi zaman çeşitli sorunlarla karşılaşılmasına rağmen, mağdurun artık geçmiş dönemlerdeki kadar ihmal edilmediği ve unutulmadığı açıktır. Suç mağdurları korunurken genel düzenlemelerin yanı sıra mağduriyete sebep olan suç türlerine veya mağdurun kişisel özelliklerine göre mağduru koruyan özel düzenlemeler bulunmaktadır. Mağdur odaklı bu uygulamalar, suçun sebep olduğu maddi ve manevi zararları gidermeyi hedeflemekte, mağdurun güvenliğini ve ceza adaleti sisteminin işleyişinde mağdur iradesini öne çıkarmaktadır.

Ceza adaleti sisteminde mağdurlara verilen değer her geçen gün arttığını söylemek mümkün olmakla birlikte mağdur odaklı uygulamalar, birçok kurumun katılımını gerektiren her bir sürecin farklı kanunlarda düzenlendiği karmaşık bir

⁷⁵ 5726 SK m.6’da “Karar verilmeden önce kolluk makamları ile diğer birimlerin hazırlayacağı değerlendirme raporları göz önünde tutulur” denilmektedir.

⁷⁶ 6284 SK m. 8’e göre “Tedbir kararı, ilgilinin talebi, Bakanlık veya kolluk görevlileri ya da Cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine verilir” denilmektedir.

⁷⁷ Wilson ve Segrave, s. 484-488.

⁷⁸ 63 SCK m. 4.

görünüm arz etmektedir. Suç mağdurunun korunması ceza muhakemesini başlatan ilk işlemde başlayıp soruşturma ve kovuşturma evrelerinde devam etmekte, hatta bazı durumlarda infaz sonrası dönemi de ilgilendirebilmektedir.

Suç mağdurunun korunmasında mağdurla ilk temasa geçen kolluğun önemli bir yeri bulunmaktadır. Suç sonraki süreçte korku, kaygı, üzüntü, öfke, intikam gibi birçok olumsuz duygu yaşayan mağdurla ilgili ilk işlemler kolluk tarafından yapıldığı dikkate alındığında kolluk tarafından mağdurun anlaşılması, ikincil mağduriyetlerin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması ve mağdurun çocuk, yaşlı, yabancı olma durumu gibi özel niteliklerini dikkate alan bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Nitekim yürürlükteki mevzuata göre kolluk tarafından mağdurun korunması amacıyla resen uygulanabilen tedbirlerin ağırlıklı olarak ikincil mağduriyetleri önlemeyi ve mağdurun güvenliğini sağlamaya yönelik olmasının temelinde de mağdurun korunmasına verilen önem bulunmaktadır. Suç mağdurunun korunması amacıyla yapılan düzenlenmelerin son yıllarda artması, mağdur hakları açısından olumlu bir gelişme olmasına rağmen kollukta mağdurun korunmasına yönelik uygulamalarda etkinliğin artırılması için hukuki düzenlemelerin yanı sıra kolluk personelinin mağdur konusunda eğitimine önem verilerek alt kültür değişmesinin de önemli olduğunu belirtmek gerekir.

KAYNAKÇA

- Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, (2021), *Mağdura Yaklaşım Kılavuzu*, Ankara: Deniz Ofset Matbaacılık.
- Akyılmaz, B., Sezginer, M. ve Kaya, C., (2009), *Türk İdare Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Artuk, M. E., Gökçen, A., Alşahin, E. ve Çakır, K., (2020), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (14. Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi.
- Aykara, A. ve Özkan, S., (2017), “Mağdur Hakları ve Gereksinimleri Bağlamında Engelli Mağdur Bireyler”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 143-165.
- Çağlayan, R., (2019), *İdare Hukuku Dersleri* (7. Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi.
- Değirmenci, O., (2008), “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 77, 33-86.
- Gökçen, A., Balcı, M., Alşahin, E. ve Çakır, K., (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku* (4. Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi.
- Gözler, K. ve Kaplan, G. (2021), *İdare Hukuku Dersleri* (23. Basım), Bursa: Ekin Yayınevi.
- Hakeri, H., (2017), *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (21. Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi.
- İçişleri Bakanlığı, (2021), *2020 Yılı İdare Faaliyet Raporu*, Ankara.
- Karakaş Doğan, F., (2013), “Uluslararası Düzenlemeler Işığında Mağdur Haklarının ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(2), 1007-1029.
- Karmen, A., (2010), *Crime Victims an Introduction to Victimology* (7. Baskı), Wadsworth Cengage Learning: USA.
- Katoğlu, T., (2012), “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 61(2), 657-693.
- Kunter, N., Yenisey, F. ve Nuhoğlu, A., (2006), *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku* (15. Baskı), İstanbul: Beta Yayınevi.
- Moriarty, L., (2002), *Policing and Victims*, Prentice Hall.
- Orhan, G. (2021), “Çocuk Koruma Sistemi İçerisinde Jandarmanın İşlevi ve Mağdur Çocuğa Yaklaşımı”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 2. Uluslararası Güvenlik Kongresi Özel Sayısı (İstihbarat ve Güvenlik), 53-76.
- Özbek, V., Doğan, K., Bacaksız, P. ve Tepe İ. (2017). *Ceza Muhakemesi Hukuku* (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özgenç, İ., (2012), “Suçun Yapısal Unsurları”, İzzet Özgenç ve İlhan Üzülmez (Ed.), *Ceza Hukukuna Giriş*, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2476, Eskişehir, 18-35.
- Polat, O., (2022), *Viktoloji* (2. Basım), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Roach, K. (1999), “Four Models of the Criminal Process”, *Journal of Criminal Law and Criminology*, 89(2), 671-716.
- Sokullu Akıncı, F., (1999), *Viktoloji (Mağdurbilim)* (2. Basım). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.

- Tekin Babuç, Z., (2020), “Ceza Adalet Sistemi İçerisinde Mağdur Çocukların İkincil Mağduriyeti”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 321-356.
- Uslu, F., (2013), “Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur”, *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 241-260.
- Ünver, Y. ve Hakeri, H., (2019), *Ceza Muhakemesi Hukuku* (15. Baskı), Cilt 1, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Wilson, D. ve Segrave, M. (2011), “Police-based victim services: Australian and international models”, *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 34, 479-496.
- Yayla, M. ve Kaşlı, E. (2016), “Suç Mağdurları ile İletişim”, A. Z. Özgür ve A. İşman (Ed.) *İletişim Çalışmaları 2016*, 37-52.
- Yenisey, F. ve Nuhoğlu, A., (2014), *Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı*, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları No: 11, İstanbul.
- Yenisey, F., (2014), *Kolluk Hukuku* (2. Baskı), İstanbul: Beta Yayınevi.